

Meriläinen, Rosa: *Valtio*. Teos, Helsinki 2010. 381 s.

Rosa Meriläisen *Valtio*-teoksesta on aluksi vaikea saada otetta. Kirjan mahtipontinen ja provosoiva nimi johdattelee lukijan joko odottamaan kokonaisuutena Meriläisen ”Valtios-ta” tai sitten saa ärsyyntymään jo valmiiksi. Poleeminen tyyli jatkuu myös otsikon jälkeen. Kirjassa edetään teemaattisesti Yhteiskunta-, Valtio- ja Valta-nimisten lukujen kautta, mutta perusteellisesti argumentoitua esitystä etsivä lukija tulee pettymään, sillä teos jää teoreettiselta anniltaan väistämättä kevyeksi. Kirjaan on mahdutettu niin monta isoa teemaa, että aiemman tutkimuksen esiin tuominen ja sen varaan rakentaminen jää pakostakin kursoriseksi.

Täytyy kuitenkin muistaa, että ”Valtio” on pamfletti, joka ei ole tarkoitettukaan valtio-opin oppinnäytetyöksi, vaikka Meriläisen keskeneräinen väitöskirja välillä kummittelee kirjan sivuilla. Meriläisen poleeminen tyyli ei myöskään liene kenellekään yllätys. Eikä tietenkään voi olla edellytys, että valtiosta tai politiikasta jotain sanoakseen täytyisi osoittaa absoluuttista tuntemusta esimerkiksi politiikan teorian klassikoista. Kun Meriläinen kuitenkin ottaa kantaa suvereniteetin, demokratian tai vallan tapaisiin käsitteisiin myös teoreettisella tasolla, samalla hän avaa oven kritiikille.

Esimerkiksi suvereniteetin käsitteen Meriläinen argumentoi tyhjäksi varsin kevyesti. Kuitenkin suvereniteettia käsittelevässä luvussa varsinaisena teimana ei olekaan suvereniteetin valtio-opillinen merkitys tai käsitehistoria, vaan käsitteen kritiikillä argumentoidaan Meriläisen teesiä vallan jakautuneisuuden problematiikasta käytännön politiikassa. Valta ei ole kenelläkään, koska se on kaikilla, jolloin mikään ei voi olla vallassaan suvereeni. Tästä päästäänkin kansallisuuden tai kunnallisen itsehallinnon suvereniteetin illuusioihin ja näiden tuottamiin ongelmiin.

Valtion sijasta teokselle olisi sopinut nimeksi kenties paremmin ”Politiikasta”. Etenkin, koska valtio on vain yksi politiikan kiinne kohta, jota Meriläinen kirjassaan käsittelee, kuten oikein onkin. Meriläiselle politiikka voi, Kari Palosta mukaillen, olla mitä tahansa, siten, että jotkut asiat kuitenkin ovat väistämättä politiikkaa. Kaikki on siis periaatteessa poliittisissa, mutta tietyissä tilanteissa ja toiminnoissa poliittisuutta ei voi paeta. Meriläisen näkemys on suomalaisen peruspoliitikon politiikka-käsitystä syvempi, ja se karttaa nyky-Suomen politiikassa toistuvaa pyrkimystä tehdä politiikasta hallinnon osa tai sen jatke.

Sen sijaan, että osoiteltaisiin sormella valtio-opillisen pohdinnan kepeyttä, Meriläisen kirjaa on mielekkäämpää

tarkastella politologisesti lukutaitoisen ex-kansanedustajan reflektiona siitä, millaista politiikkaa harjoitetaan Suominimisessä poliittisessa järjestelmässä. Kirjan tarkoituksena on osoittaa Meriläisen kokemusten kautta, missä mennään vikaan ja miten asia voitaisiin korjata. Meriläisen muisteluiden kautta johdateltu löytöretki politiikkaan toimii paikoin onnistuneesti ja itse koetun kautta tehtävä poliittinen analyysi on vakuuttavampaa kuin päälukujen alkuihin sijoitetut teoreettiset osuudet.

Kirja onkin paikoitellen lähellä politiikon muistelmia, sillä Meriläinen käy käsittelemiensä teemojen lomassa läpi oman tähänastisen poliittisen uransa kouluajoista toistaiseksi viimeiseksi jääneeseen kansanedustajakauteensa asti. Muistelmaksi teos on kiltti. Henkilökohtaisuuksiin ei juurikaan mennä. Puolueista tönitään lähinnä suurimpia, mutta ei niitäkään kovin voimakkaasti. Meriläinen pitääkin poliitikkojen puolta läpi kirjan. Meriläisen omasta puolueestaan ei juuri kritisoitavaa löydä, vaikka kirjan pari pahinta tölväisyä kohdistuvatkin ex-puoluetoveriin. Huumekohun säikäyttämänä selkänsä Meriläiselle kääntänyt puoluejohtosen sijaan saa toimistaan eksplisiittisen synninpäästön. Ehkä kriittisempi ote vihreitäkin kohtaan olisi kannattanut, jo tasapuolisemman näkökulman vuoksi.

Mikä sitten on pielessä suomalaisessa politiikassa? Loppuen loppuksi Meriläisen visio ei ole erityisen radikaali. Kirjan ongelma on, että se ei yllä tarpeeksi rohkeaksi suomalaisen poliittisen järjestelmän kritiikiksi, vaan politiikan sisäpiiriläisyys näkyy rohkeammat irtiotot estävänä kiltteytenä. Olisin kaivannut Meriläiseltä politiikan toimintatapojen tuuletusta samalla reippaudella, jolla hän lähestyy valtio-opin peruskäsitteitä. Teos olisi mielestäni kaivannut näkökulman etäännyttämistä. Yksi mahdollinen etäännyttämiskeino olisi voinut olla tarkempi perehtyminen oppialan teoriaperintöön ja sen kautta ammennettu uudistusvoima. Meriläinen hakee välillä onnistuneesti perspektiiviä Euroopan Unionista käsin, mutta ehkä Eurooppa on vielä liian lähellä kunnan kontrastin saamiseksi. Toki hyviä, vähemmän radikaaleja käytännön ehdotuksia kirjassa esiintyy mukavasti. Mainittakoon esimerkiksi mainio ajatus siitä, että kunnallisessa päätöksenteossa virkamiehet valmistelisivat asiasta päättävälle lautakunnalle kaksi vaihtoehtoista esitystä nykyisen yhden sijasta. Tämä yksinkertainen toimenpide palauttaisi valtaa virkamiehiltä poliitikoille sekä uudelleen politisoisi terveellisellä tavalla kunnallista päätöksentekoa, jossa politiikka on ehkä lähimpänä ”yhteisten asioiden hoitamista”. Kaikki kehitys lähtee paremmista poliitikoista, joiden ominaisuuksista pitäisi Meriläisen mukaan kehittää esimerkiksi puhetaitoa.

Meriläinen kritisoi voimakkaimmin nykymallista edustuksellista demokratiaa, jossa valta kanavoituu liiaksi pois kansalaisilta muuttaen politiikan spatiaaliseksi toiminnaksi: toiminnaksi, joka tapahtuu jossain, minne pääsee taksilla. Meriläisen mukaan Suomessa yhdistyvät keskitetyn ja hajautetun vallankäytön huonot puolet. Etenkin ”koneistolla” on liikaa valtaa. Poliitikka kuuluisi kaikille ja tämän asiantilan palauttamiseksi edustuksellisuudesta tulisi siirtyä kohti suoremman demokratian tarjoamia mahdollisuuksia. Suoralla demokratialla on kuitenkin rajansa, ja teos pitääkin sisällään

Suomen vihreille tyypillisen ambivalentin suhtautumisen suoriin kansanäänestyksiin

”Koneiston” kritiikki ei kuitenkaan yllä puolueisiin ja puoluejärjestelmään, jotka ovat Meriläisen mukaan kutakuinkin kohdallaan, kunhan muut puolueet hylkäsivät vihreiden tavoin senioriteettiperiaatteen ja omaksuisivat rotatiosäännöt.

Koska kirjan loppulause ”leipokaamme aktivistien valtio” toimii eräänlaisena kirjan punaisena lankana, olisin kaivannut syvempää pohdintaa siitä, mikä itse asiassa on aktivisti ja miten aktivisti eroaa esimerkiksi kansalaisesta tai poliitikosta. Kansalaisen Meriläinen tulkitsee hallinnon kohteeksi, alamaiseksi. Aktivisti sen sijaan on lähempänä poliitikkoa, mutta kuitenkin erilainen – ehkä vapaampi – poliittinen toimija. Monet kirjan käytännön ehdotuksista ovat sellaisenaan kannatettavia, ja niistä näkyy, kuinka Meriläinen pystyy onnistuneesti yhdistelemään koulutustaan ja politiikon kokemustaan. Esityksissä jäädään varsin pienelle mittakaavalle, mutta toisaalta muutoksen pitääkin käynnistyä katutasolta.

JYRKI RUOHOMÄKI